

บทที่ 13

การพัฒนาเศรษฐกิจ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 จากนั้นก็ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ซึ่งแต่ละฉบับมีระยะเวลาในการดำเนินการประมาณ 4 ปี ปัจจุบันอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (ระหว่างปีงบประมาณ 2560-2564) ซึ่งผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นลำดับ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าวมีจุดเน้น และส่งผลต่อสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ดังจะกล่าวถึงต่อไป

ประวัติและความเป็นมาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจประเทศไทยเติบโตมาพร้อมกับการพัฒนาการทางด้านการเกษตร โดยมีพืชผลทางการเกษตรเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ โดยประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก นอกจากนี้ก็มียางพารามันสำปะหลัง อ้อย และผลไม้เขตร้อนเป็นสินค้าที่สำคัญ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2504 เริ่มนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง หากจะพิจารณาถึงผลจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจในประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาดังกล่าวสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

เศรษฐกิจไทยมีพื้นฐานมาจากการเกษตรตามวิถีการเกษตรเพื่อยังชีพ โดยเป็นการปลูกพืชเพื่อบริโภคในประเทศ แต่ภายหลังการเปิดประเทศตามสนธิสัญญาเบาริ่ง การปลูกข้าวเพื่อส่งออกก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นในปี พ.ศ. 2450 โดยมีการส่งออกข้าวคิดเป็นร้อยละ 40 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การค้าระหว่างประเทศเริ่มเติบโตจากอิทธิพลของพ่อค้าชาวจีนที่มำตั้งรกรากในประเทศไทย ซึ่งภายหลังพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ก็กลายเป็นตระกูลนักธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย ส่วนอุตสาหกรรมในประเทศเริ่มต้นอย่างชัดเจนหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยเป็นการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า และกลจักรสำคัญมาจากรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ หรือบริษัทที่ร่วมทุนกับเอกชน

1.1 เศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2500-2520 ในช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา รัฐบาลสหรัฐอเมริกาต้องการเข้ามาปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของไทย ผ่านความช่วยเหลือจากธนาคารโลกเป็นสำคัญ รัฐบาลไทยขายบริษัทและรัฐวิสาหกิจที่ไม่เกี่ยวกับสาธารณูปโภคให้เอกชน และตั้งหน่วยงานที่เป็นพื้นฐานสำคัญของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น สำนักงบประมาณ สภาพัฒนา

เศรษฐกิจแห่งชาติ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ประเทศไทยเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติมากขึ้น โดยการปรับลดภาษีนำเข้าลง กดค่าแรงให้ต่ำ เพื่อดึงดูดนักลงทุนจากต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในประเทศ

เศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2500 และ 2510 เกิดจากการส่งออกสินค้าเกษตร และการไหลเข้าของเงินทุนและเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ส่วนภาคอุตสาหกรรมในช่วงแรกยังเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นหลัก ซึ่งช่วงหลังของทศวรรษที่ 2510 จึงเริ่มเปลี่ยนทิศทางการผลิตเพื่อส่งออก (โดยเฉพาะหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา) แต่ก็ยังไม่เห็นผลชัดเจนนัก ผนวกกับภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำในช่วงปลายทศวรรษที่ 2510 การเพิ่มราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปค การถอนตัวของสหรัฐอเมริกาจากอินโดจีน เมื่อ พ.ศ. 2518 และความวุ่นวายทางการเมืองของไทยเองใน พ.ศ. 2516-2519 ทำให้เศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกด้านเกษตรกรรมเริ่มหยุดชะงัก

1.2 เศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2520-2530 (ยุคทองของการส่งออก) เป็นยุคที่เข้าสู่การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเต็มตัว โดยภายหลังเมื่อการผลิตเพื่อทดแทนสินค้านำเข้าเริ่มอิ่มตัว และในทศวรรษ 2520 ไทยต้องปรับเปลี่ยนตัวเองมาอิงกับการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้น นอกจากการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมแล้วไทยยังเริ่มหามาตรการใหม่ ๆ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมากขึ้นด้วย เช่น สนับสนุนให้คนไทยไปทำงานในต่างประเทศโดยเฉพาะตะวันออกกลาง และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในช่วงนี้ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของไทยเติบโตอย่างสมบูรณ์ในทศวรรษ 2520 โดยเฉพาะรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจมากขึ้น ฝ่ายนักธุรกิจรวมตัวกันตั้งสมาคมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล เช่น สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีการตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชน (ก.ร.อ.) เพื่อเป็นเวทีอย่างเป็นทางการในการส่งข้อเสนอต่อรัฐบาล ในช่วงปลายของทศวรรษ 2520 ปัญหาเศรษฐกิจบีบให้รัฐบาลพลเอกเปรมต้องลดค่าเงินบาทใน พ.ศ. 2527 เปลี่ยนมาใช้ระบบตะกร้าเงินตรา และหันมาใช้การส่งออกเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

จุดเปลี่ยนสำคัญของเศรษฐกิจโลกในช่วงปลายทศวรรษ 2520 คือสนธิสัญญาพลาซาแอกคอร์ด เมื่อ พ.ศ. 2528 ที่ญี่ปุ่นยอมให้เงินเยนแข็งค่าขึ้น เมื่อเทียบกับเงินตราสกุลอื่นของโลก และเป็นจุดเริ่มต้นของ “ยุคทองของเศรษฐกิจไทย”

1.3 เศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2530-2540 (จากยุคทองของการส่งออกถึงวิกฤตต้มยำกุ้ง) การขึ้นค่าเงินของญี่ปุ่นทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถผลิตสินค้าในประเทศ และทำราคาที่แข่งขันในตลาดโลกได้ จึงต้องย้ายฐานการผลิตมายังประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียเพื่อลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งประเทศไทยเป็นเป้าหมายสำคัญของญี่ปุ่น ด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น แรงงานราคาถูก บรรยากาศในการลงทุน และความสัมพันธ์ที่ดีกับคนญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ทศวรรษ 2530 ไทยได้ประโยชน์อย่างมากจากการขยายฐานโรงงานของญี่ปุ่น และการผลิตสินค้าเพื่อส่งออก ทั้งชิ้นส่วนสินค้าที่ส่งไปประกอบยังต่างประเทศ หรือตัวสินค้าที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว นอกจากนี้ยังได้ประโยชน์จากภาคบริการโดยเฉพาะการท่องเที่ยว และรายได้จากแรงงานไทยในต่างประเทศ ตัวเลขการเติบโตของ GDP ไทยอยู่ในระดับ “สูงมาก” ช่วงต้นทศวรรษ (เติบโตระดับเลขสองหลักระหว่าง พ.ศ. 2531-2533) ช่วงปลายของทศวรรษ 2530 กลุ่มทุนไทยหน้าใหม่ ๆ หลายรายสามารถสะสมความมั่งคั่งจากการดำเนินธุรกิจชนิดใหม่ ๆ เช่น อสังหาริมทรัพย์ โทรคมนาคม การเงิน จนกลายเป็นกลุ่มทุนเอกชนขนาดใหญ่ได้

อย่างไรก็ตามการเติบโตของเศรษฐกิจที่ร้อนแรงในทศวรรษ 2530 กลับควบคุมไม่อยู่ และเข้าสู่ภาวะฟองสบู่ในช่วงสิ้นทศวรรษ ประเทศไทยต้องยอมลดอัตราดอกเบี้ยบาทอย่างเจ็บปวดใน พ.ศ. 2540 และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของ “วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง” ที่แพร่ระบาดไปทั่วเอเชีย

1.4 เศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2540-2550 (การปรับตัวเพื่อแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจ) การลดอัตราดอกเบี้ยบาทเมื่อ พ.ศ. 2540 ทำให้เศรษฐกิจไทยที่กู้เงินจากต่างประเทศเพื่อขยายกิจการมีหนี้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมหาศาล ทิศทางของภาคธุรกิจไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ จึงเป็นการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ กลุ่มทุนไทยที่แข่งขันไม่ได้ต้องยอมขายกิจการให้ต่างชาติ ทุนไทยที่เคยเติบโตอย่างกระจัดกระจายในยุค 2530-2540 เริ่มควบรวมกันเพื่อความอยู่รอด ในขณะเดียวกันการลงทุนของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนลดลงมาก เพื่อลดหนี้และหลีกเลี่ยงการใช้เงินเป็นปริมาณมาก ๆ ซึ่งในระยะสั้นถือเป็นมาตรการที่มีประโยชน์ แต่ในระยะยาวจะทำให้โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเริ่มล่าสมัย ซึ่งก็เริ่มแสดงออกให้เห็นแล้วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ส่วนการส่งออกหลังการลดอัตราดอกเบี้ยบาทกลับยิ่งเด่นชัดขึ้น เพราะค่าเงินบาทที่อ่อนลงทำให้ราคาสินค้าไทยในต่างชาติดูสามารถแข่งขันได้เพิ่มขึ้น โครงสร้างเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกในทศวรรษ 2530 จึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพิงการส่งออกอย่างสมบูรณ์ในทศวรรษนี้ ส่วนตลาดภายในประเทศกลับยังไม่เติบโตนัก เนื่องจากประเทศไทยกดค่าแรงให้ต่ำเพื่อประโยชน์ของการส่งออก

ภาพรวมของเศรษฐกิจไทยหลังปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน คือการปรับตัวของภาคธุรกิจให้เข้มแข็งขึ้น เศรษฐกิจไทยในยุคนี้ขับเคลื่อนโดยภาคเอกชนเป็นหลัก ต่างจากเศรษฐกิจในยุคก่อนหน้าที่พึ่งพาการวางแผนของภาครัฐ

1.5 เศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน (ยุควิกฤติทางการเมืองและความแตกแยกของคนในชาติ) จากเหตุการณ์ทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2535 ที่ทหารเข้ามายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีการคอร์รัปชัน โดยพลเอกสุจินดา คราประยูร ใช้เป็นข้ออ้างและเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้วาทกรรมที่ว่า “เสียสัจย์เพื่อชาติ” นั้น ได้ส่งผลให้นักศึกษาและประชาชนคนชั้นกลางออกมาประท้วงเพื่อขับไล่รัฐบาลทหาร จนทำให้เกิดการปราบปรามอย่างรุนแรงในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ นำมาสู่การลาออกของพลเอกสุจินดา คราประยูร จากนั้นจึงเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง โดยให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจนสำเร็จ และประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และสามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเพียงพรรคเดียวเป็นครั้งแรก การมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเพียงพรรคเดียว และหัวหน้าพรรค ซึ่งเป็นนักธุรกิจที่เป็นตัวแทนของกลุ่มทุนที่เติบโตมาในช่วงทศวรรษ 2530 ในช่วงเวลาดังกล่าวถึงแม้จะทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันชนชั้นกลางกลุ่มหนึ่งมองว่า การเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นักธุรกิจจะเข้ามาผูกขาดทางการเมือง โดยเฉพาะรัฐบาลโดยการนำของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร จึงมีกระแสต่อต้านจนนำไปสู่การปฏิวัติและยึดอำนาจ เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ภายใต้ข้อกล่าวหาเรื่องการคอร์รัปชันของนักการเมือง และการซื้อสิทธิขายเสียง จากกรณีดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลเดิมออกมาต่อต้าน และมีการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองที่สนับสนุนพรรคไทยรักไทยเดิม กับกลุ่มที่ต่อต้านพรรคไทยรักไทย ทั้งสองฝ่ายมีการนำมวลชนออกมาชุมนุมขับไล่รัฐบาลฝ่ายตรงกันข้าม มีการปิดสนามบิน ปิดสถานที่ราชการ ยึดพื้นที่ใจกลางทางธุรกิจของประเทศ จนกระทั่งนำมาสู่การทำรัฐประหารอีกครั้งโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อ

วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจประเทศไทย โดยเฉพาะการส่งออกสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศที่ไม่สนับสนุนการทำรัฐประหาร ทำให้การส่งออกติดลบต่อเนื่อง มีเพียงภาคการท่องเที่ยวเท่านั้นที่สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาของเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมมาสู่อุตสาหกรรมและบริการ ถึงแม้จะทำให้ประเทศไทยก้าวเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลาง ประชาชนมีรายได้ประชาชาติต่อหัว (GNI per capita) เพิ่มจาก 710 ดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 1980 มาเป็น 4,150 ดอลลาร์สหรัฐในปี 2010 และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ก็ต้องแลกมาด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หมดไป และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม เกิดปัญหาช่องว่างในการกระจายรายได้ และความไม่เท่าเทียมกันของชนบทกับเมือง เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกหลายประการ ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพิงต่างประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งเศรษฐกิจโลกเองก็มีความผันผวนอย่างหนัก ดังจะเห็นได้จากวิกฤตเศรษฐกิจโลกใน ค.ศ. 2008 ที่ยังเรื้อรัง และโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยที่พัฒนา ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถก้าวข้ามการเป็นประเทศอุตสาหกรรมแบบ “รับจ้างผลิต” ที่ไม่มีเทคโนโลยีระดับสูงมากนัก และอาศัยค่าแรงราคาถูกในภูมิภาคเป็นจุดเด่น ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจไทยกำลังจะติด “กับดักของประเทศกำลังพัฒนา” ในไม่ช้า

2. ประวัติความเป็นมาของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจไทย

แนวคิดในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 สืบเนื่องจากคณะราษฎรซึ่งเป็นแกนนำในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยได้ประกาศหลัก 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับการรักษาเอกภาพทางเศรษฐกิจ และการสร้างความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยจะจัดให้มีการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ ได้ยกเลิกร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าว เนื่องจากข้อกล่าวหาว่ามีลักษณะคล้ายระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ แต่ได้มีการระบุถึงการกำหนดให้มีการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ พร้อมทั้งได้ยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ ซึ่งเสนอให้มีหน่วยงาน (สภา) เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำแผนเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย แต่สถานการณ์ในขณะนั้นยังไม่เอื้ออำนวย ทำให้ยังไม่มีผลการดำเนินการดังกล่าว

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย และอเมริกาใต้ ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 2 ใน 3 ของประชากรโลก ประสบปัญหาความยากจนและความล้าหลังทางเศรษฐกิจ ประกอบกับเกิดปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมือง ระหว่างค่ายเสรีนิยมกับค่ายสังคมนิยม ประเทศต่าง ๆ เกิดความตื่นตัวที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ประเทศไทยก็ตระหนักถึงความจำเป็นในเรื่องดังกล่าว จึงจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงการคมนาคมขนส่ง การชลประทาน การศึกษา ฯลฯ มากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2493 ได้ตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ และเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจโดยทั่วไป พร้อมทั้งได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการทำผังเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นก้าวแรกในการนำไปสู่การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ธนาคารโลกได้ส่งคณะสำรวจเศรษฐกิจเข้ามาช่วยศึกษาข้อมูล และศึกษาวิจัยเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยคำเชิญของรัฐบาลไทยในขณะนั้น คณะผู้เชี่ยวชาญร่วมกับคณะ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้จัดทำรายงาน A Public Development Program for Thailand ต่อมามีการแปลต้นฉบับเป็นภาษาไทยชื่อว่า โครงการพัฒนาสำหรับประเทศไทย โดยได้มีการเสนอข้อมูลวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเห็นว่าควรเน้นการแข่งขันเสรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 รัฐบาลได้ดำเนินการออกพระราชบัญญัติพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และตั้งสำนักงานสภาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ หลังจากนั้น จึงได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เป็นฉบับแรก และได้ดำเนินการวางแผนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบันมีจุดเน้นที่สำคัญจำแนกได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-2 (2502-2514) ช่วงที่ 2 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3-4 (2515-2524) ช่วงที่ 3 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-7 (2525-2539) และช่วงที่ 4 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-12 (2540-2564) ดังจะกล่าวถึงต่อไป

การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่แรก ในปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน และได้มีการนำแผนพัฒนาดังกล่าวมาเป็นแนวทางการดำเนินการผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเป็นลำดับ โดยสามารถสรุปผลการดำเนินการตามแผนพัฒนาดังกล่าว จำแนกตามจุดเน้นของแต่ละช่วง ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ช่วงที่ 1

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติช่วงที่ 1 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1-2 (2502-2514) เป็นแผนพัฒนา ฯ ที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งผลจากการดำเนินการตามแผนดังกล่าว สามารถสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละแผน ฯ ดังต่อไปนี้

1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เป็นยุคทองของการวางแผน โดยเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการลงทุนในสิ่งก่อสร้างขั้นพื้นฐานในรูปแบบของสร้างระบบคมนาคม และขนส่ง ระบบการสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทานและพลังงานไฟฟ้า สาธารณูปการ ฯลฯ รัฐทุ่มเททรัพยากรเข้าไปเพื่อการปูพื้นฐานให้มีการลงทุนโดยภาคเอกชนเป็นหลัก

1.1.1 จุดเน้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นวางแผนจากส่วนกลาง “จากบนลงล่าง” ใช้แนวคิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Development with growth)

(1) โดยเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม เขื่อนเพื่อชลประทานและไฟฟ้า รวมทั้งสาธารณูปการ

(2) มุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน (รายได้) โดยส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในด้านอุตสาหกรรม และเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม สินค้าสำเร็จรูป

(3) มุ่งปรับปรุงการบริหารงานทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ

(4) มุ่งส่งเสริมการศึกษาชั้นอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค

1.1.2 ผลของการดำเนินการตามแผน ฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

(1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คมนาคมขนส่ง โทรคมนาคม เชื้อนเพื่อชลประทานและไฟฟ้า รวมทั้งสาธารณูปการ ได้แก่ การสร้างทางหลวงสายประธาน การพัฒนาเส้นทางรถไฟ การปรับปรุงการประปา และการสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทานและการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ เช่น เขื่อนภูมิพล และเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นต้น

(2) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ 8 ต่อปี (เป้าหมาย 5%) มูลค่าสินค้าออกเพิ่มมากขึ้น มีสินค้าออกที่เป็นรายได้ หลักของประเทศเพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าวโพด ปอ มันสำปะหลัง นอกเหนือจากข้าว ไม้สัก ยางพารา และติบูกที่มีอยู่แต่เดิม

(3) อัตราการเพิ่มประชากรยังอยู่ในอัตราส่วนที่สูงขึ้น ประมาณร้อยละ 3 ต่อปี

(4) ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในด้านอุตสาหกรรม และเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม

สินค้าสำเร็จรูป

(5) ส่งเสริมการศึกษาชั้นอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น

และตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(6) ปัญหาและอุปสรรค ขาดแคลนบุคลากรทางด้านเทคนิค วิชาการ การบริหาร และต้องพึ่งเงินทุนเงินกู้จากต่างประเทศทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานตามโครงการ ผลกระทบประการสำคัญคือการกระจายรายได้ยังไม่ยุติธรรม เพราะผลจากการพัฒนาตกอยู่กับผู้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ

1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) เป็นยุคทองของการพัฒนา ยึดแนวทางแผนฯ ฉบับที่ 1 โดยขยายขอบเขตของแผนให้ครอบคลุม ถึงการพัฒนาของรัฐโดยสมบูรณ์กระจายให้บังเกิดผลไปทั่วประเทศ เน้นการพัฒนาในเขตทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ และมีโครงการพิเศษ นอกเหนือไปจากหน้าที่ปกติของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาภาค โครงการเร่งรัด พัฒนาชนบท และโครงการช่วยเหลือชาวนา ฯลฯ

1.2.1 จุดเน้น การพัฒนาตามแผนฯ ฉบับที่ 2 มีแนวคิดการวางแผนพัฒนารายสาขา (Sectoral development planning) และขยายขอบเขตแผนครอบคลุมการพัฒนาวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ ได้แก่

(1) เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเหมือนกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 เช่น ขยายการชลประทาน เส้นทางคมนาคม และการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ฯลฯ

(2) พัฒนาชนบทเพื่อสร้างความมั่นคง และกระจายผลการพัฒนา (ร้อยละ 75-80 ของงบพัฒนาเป็นการลงทุนในภูมิภาค)

(3) ส่งเสริมเอกชนให้มีบทบาทร่วมในการพัฒนาประเทศ โดยส่งเสริมการพัฒนาการผลิตด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยสนับสนุนการลงทุนของชาวต่างประเทศ

(4) มุ่งพัฒนากำลังคนเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ โดยกระจายการศึกษา และการสาธารณสุขให้ทั่วถึง เริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบทและทรัพยากรธรรมชาติ

1.2.2 ผลของการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผน ฯ ฉบับที่ 2 ผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

(1) ประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานไม่เท่าเทียมกัน และอยู่ในวงจำกัด ส่งผลให้เกิดปัญหาความแตกต่างด้านรายได้ มีช่องว่างรายได้เพิ่มขึ้น

(2) ในระยะต้นของแผนพัฒนาฯ ภาวะเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการลงทุนทั้ง จากแหล่งเงินทุนภายในและภายนอกประเทศในอัตราที่สูง แต่ระยะปลายแผนภาวะเศรษฐกิจขยายตัวช้าลง เนื่องจากราคาข้าวและยางพาราในตลาดโลกตกต่ำลง เศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ 7.2 ต่อปี เศรษฐกิจถดถอย หลังจากขยายตัวมาเป็น 10 ปี

(3) การเพิ่มจำนวนประชากรในอัตราสูง ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม

(4) ปัญหาและอุปสรรค การทำงานของรัฐบาลมีลักษณะซ้ำซ้อน และขาดการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ งานบางโครงการไม่ได้รับการติดตามอย่างใกล้ชิด และการกระจายรายได้ ยังคงกระจุกตัวอยู่กับคนส่วนน้อย

2. การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ช่วงที่ 2

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติช่วงที่ 2 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 3-4 (2515-2524) เป็นแผนพัฒนา ฯ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาสังคม จากการดำเนินการตามแผนดังกล่าว สามารถสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละแผน ฯ ดังต่อไปนี้

2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) เป็นยุคการพัฒนา สังคมควบคู่เศรษฐกิจ จากการทบทวนความสำเร็จในการนำแผนพัฒนา ฯ ช่วงที่ 1 มาใช้จนกระทั่งสิ้นสุดการใช้แผนดังกล่าว พบว่า อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่อัตราการเพิ่มประชากร เพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน จึงได้เพิ่มแผนพัฒนาทางด้านสังคมเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจเข้าไปเป็นครั้งแรก

2.1.1 จุดเน้น โดยมุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การรักษาอัตราการขยายตัวของปริมาณเงินตรา รักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ รักษาเสถียรภาพทางการเงิน ระหว่างประเทศ ส่งเสริมการส่งออกและปรับปรุงโครงสร้างการนำเข้า การปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และยกระดับการผลิต ประกอบด้วย การเร่งรัดการส่งออกและทดแทนสินค้านำเข้า และปรับงบประมาณใน โครงการก่อสร้างมาสนับสนุนการลงทุน เพื่อใช้ประโยชน์จากโครงการขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ และกระจายรายได้ และบริการทางสังคม โดยลดอัตราการเพิ่มประชากร กระจายบริการเศรษฐกิจและสังคมสู่ชนบท ปรับปรุง สถาบันและองค์กรทางด้านเกษตรและสินเชื่อ รักษาระดับราคาสินค้าเกษตร โดยมีจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาตามแผนฉบับดังกล่าว ได้แก่

(1) เน้นการพัฒนาสังคมมากขึ้น เช่น การปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชน การศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย และการจัดบริการทางสังคม

(2) เน้นกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาค เร่งรัดพัฒนาภาคและชนบท โดยมุ่งกระจาย ความเจริญสู่ชนบทให้มากขึ้น และเน้นการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

- (3) เน้นการเพิ่มผลผลิตการเกษตร เพิ่มรายได้ประชาชนในชนบท เพื่อลดความต่างของรายได้
- (4) สร้างความเท่าเทียมในการใช้ประโยชน์จากบริการภาครัฐ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข
- (5) กำหนดเป้าหมายลดอัตราการเพิ่มของประชากรเป็นครั้งแรก ให้เหลือร้อยละ 2.5 ต่อปี เมื่อสิ้นแผน
- (6) ขยายการพัฒนาปัจจัยขั้นพื้นฐาน เช่น การขยายท่าเรือกรุงเทพฯ และท่าอากาศยาน จังหวัดเชียงใหม่
- (7) ยกระดับการผลิต และรายได้ประชาชาติให้สูงขึ้น เน้นการพัฒนาคน และเพิ่มการมีงานทำของประชาชน
- (8) รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยรักษาทุนสำรองระหว่างประเทศให้มั่นคง

2.1.2 ผลของการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 3 ผลจากการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

- (1) ปัญหาการกระจายรายได้ และความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการรัฐมีความรุนแรง
- (2) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ร้อยละ 6.5 ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้น 4 เท่า (วิกฤติน้ำมันครั้งแรก) และอัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 15.5 ในปี พ.ศ. 2516 ส่งผลให้เศรษฐกิจซบเซาในช่วงหลังของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3
- (3) การเมืองมีความผันผวน มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง น้ำมันราคาแพง
- (4) เศรษฐกิจโลกตกต่ำ ราคาน้ำมันสูง และการว่างงานสูงขึ้น

อุปสรรคและผลที่ได้รับเมื่อสิ้นแผนฯ ผลกระทบที่ประชาชาติภายในประเทศมีอัตราการเพิ่มต่ำกว่าเป้าหมาย เนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน(ฝนทิ้งช่วง) ตลอดระยะเวลาของ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ และความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจโลก เช่น การขึ้นราคาน้ำมันครั้งใหญ่ ค่าเงิน ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาตกต่ำ และการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทยเมื่อสิ้นสุดสงครามเวียดนาม เป็นต้น ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนในประเทศซบเซา และมีการว่างงานสูง แต่อัตราการเพิ่มของประชากรใกล้เคียงตามเป้าหมายคือร้อยละ 2.6 ต่อปี เมื่อสิ้นแผน

2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นยุคเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม เป็นการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 โดยยึดถือความมั่นคงปลอดภัยของชาติเป็นพื้นฐานของการพัฒนา แนวคิดการพัฒนาประสานระหว่างสาขาร่วมกัน (Inter-sectoral planning) เร่งฟื้นฟูเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง เช่น การผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า ปรับปรุงนโยบายการควบคุมราคาสินค้าและเร่งรัดการส่งออก และเน้นเสริมสร้างสวัสดิภาพทางสังคมแก่คนในชาติ มากกว่าเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังต่อไปนี้

2.2.1 จุดเน้น โดยเน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยมุ่งขยายการผลิตสาขาเกษตร ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออก กระจายรายได้และการมีงานทำในภูมิภาค กำหนดมาตรการกระตุ้นอุตสาหกรรมที่ซบเซา รักษาดุลการชำระเงินและการขาดดุลงบประมาณ เร่งบูรณะ และปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักของชาติ รวมทั้งการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ โดยเฉพาะที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และแหล่งแร่ เร่งรัดการปฏิรูปที่ดิน จัดสรรแหล่งน้ำในประเทศ อนุรักษ์ทะเลหลวง สำรวจ และพัฒนาแหล่งพลังงานในอ่าวไทยและภาคใต้ฝั่งตะวันออก ได้แก่

(1) เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 โดยขยายการผลิต การลงทุน และเพิ่มการจ้างงานให้สูง

(2) เน้นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม โดยเร่งกระจายรายได้ให้ทั่วถึงและยกฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน และคนยากจน

(3) ปรับปรุงคุณภาพของประชากร โดยลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้เหลือเพียงร้อยละ 2.1 ต่อปี เมื่อสิ้นแผน

(4) ปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด

2.2.2 ผลการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผน ฯ ฉบับที่ 4 ผลจากการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

(1) ยุคการเมืองรุนแรง พรรคคอมมิวนิสต์ขยายตัว

(2) การพัฒนาด้านประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรต่ำ

(3) ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม

(4) การให้บริการทางสังคมไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง

(5) ไทยยกระดับกลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลาง จากประเทศ

รายได้ต่ำ

(6) สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกยังไม่ดีขึ้น และส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ได้แก่ การขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่ม OPEC ทำให้สินค้ามีราคาสูง เกิดภาวะเงินเฟ้อและค่าครองชีพสูง ตลอดจนรายจ่ายภาครัฐบาลสูงขึ้นเป็นผลให้การขาดดุลการค้ากับต่างประเทศสูงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

(7) สถานการณ์ความตึงเครียดบริเวณชายแดนด้านกัมพูชา ทำให้รัฐบาลมีภาระค่าใช้จ่ายทางการทหารและความมั่นคงมากขึ้น

(8) ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศกระเตื้องขึ้นกว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 การผลิตโดยส่วนรวมขยายตัวตามเป้าหมาย และการลดอัตราการเพิ่มของประชากรก็อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดเช่นกัน

3. การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ช่วงที่ 3

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติช่วงที่ 3 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-7 (พ.ศ. 2525-2539) เป็นแผนพัฒนาฯ ที่มุ่งเน้นเสถียรภาพเศรษฐกิจ มุ่งพัฒนาภูมิภาคชนบท จากการดำเนินการตามแผนฯ ช่วงดังกล่าว สามารถสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละแผน ฯ ดังต่อไปนี้

3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นยุคของการแก้ปัญหา และปรับปรุงการพัฒนาคู่ใหม่ โดยยึดพื้นที่เป็นหลักในการวางแผน กำหนดแผนงาน และโครงการให้มีผลทาง ปฏิบัติทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น พื้นที่ เป้าหมายเพื่อพัฒนาชนบท พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และพื้นที่ เมืองหลัก

3.1.1 จุดเน้น โดยเน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการเงินของประเทศ เป็นพิเศษ โดยการเร่งระดมเงินออม สร้างวินัยทางเศรษฐกิจ การเงิน และการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ปรับ โครงสร้างการเกษตร ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค ปรับโครงสร้างการค้าต่างประเทศ และบริการ ปรับโครงสร้างการผลิต และการใช้พลังงาน ฯลฯ ดังต่อไปนี้

- (1) เน้นความสมดุลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศ
- (2) เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทเป็นหลัก กำหนดพื้นที่ เป้าหมาย 286

อำเภอและกิ่งอำเภอ

(3) เน้นการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติเช่นมีระบบการบริหารการ พัฒนาชนบทแนว ใหม่ประกาศใช้ พ.ศ. 2527

(4) เน้นบทบาทและการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชน

(5) วางแผนโดยยึดหลักภูมิภาคและพื้นที่ กำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาความ ยากจน เป้าหมายเพื่อความมั่นคง และพื้นที่รองรับอุตสาหกรรม ESB

(6) เน้นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจมากกว่าการมุ่งขยายอัตราความเจริญทาง

เศรษฐกิจ

3.1.2 ผลของการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผน ฯ ฉบับที่ 5 ผลจากการดำเนินงานตามแผนฯ ดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

(1) แผนพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท

(2) แผนพัฒนาเชิงรุก เช่น พัฒนาพื้นที่ ESB การริเริ่ม กรอ. (BOI)

(3) แผนพัฒนาเพื่อความมั่นคง เช่น หมู่บ้านอาสาและพัฒนาป้องกันตนเอง (หมู่บ้าน อ.พ.ป.)

(4) เศรษฐกิจขยายตัวต่ำเมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนา ฯ ที่ผ่านมาเพียง โดยขยายตัว ร้อยละ 5.4 ต่อปี

(5) รัฐบาลสามารถกระจายการบริการสังคมได้กว้างขวางมากขึ้น เช่น โรงพยาบาล ประจำอำเภอ

3.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นยุคการจัดทำ แผนสู่ระดับกระทรวง โดยมีการกำหนดขอบเขตและวิธีการใช้แผนฯ ที่ชัดเจน มีทั้งระยะสั้น กลาง ยาว และ แผนปฏิบัติระดับกระทรวง

3.2.1 จุดเน้น การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวมีจุดเน้นสำคัญ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาวิทยาศาสตร์และบริหารจัดการ ปรับปรุงระบบ การผลิต และการตลาด และยกระดับคุณภาพปัจจัยพื้นฐานเพื่อลดต้นทุน ดังต่อไปนี้

(1) เน้นการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพของการเงิน การคลัง โดยเน้นการระดมเงินออมในประเทศ เน้นการใช้จ่ายภาครัฐอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ และ เน้นบทบาทภาคเอกชนในการพัฒนา

(2) เน้นการพัฒนาฝีมือแรงงานและคุณภาพชีวิต

(3) เน้นการเพิ่มบทบาทองค์กรประชาชนในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(4) มุ่งปรับโครงสร้างการผลิต และการตลาดของประเทศให้กระจายตัวมากขึ้น

(5) เน้นการนำบริการพื้นฐานที่มีอยู่แล้วมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

3.2.2 ผลของการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 6 ผลจากการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

(1) เริ่มมีแผนหลักในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(2) ทบทวนบทบาทรัฐในการพัฒนาประเทศ

(3) มีแผนพัฒนารัฐวิสาหกิจ

(4) หนี้ต่างประเทศลดลง ทุนสำรองเพิ่มขึ้น

(5) เศรษฐกิจฟื้นตัว และขยายตัวร้อยละ 10.9 ต่อปี (สูงสุดในรอบ 25 ปี)

(6) การจ้างงานภาคอุตสาหกรรม/บริการเพิ่มขึ้น

(7) ปัญหาความเหลื่อมล้ำรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนและชนบทกับเมืองมากขึ้น

(8) พัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะ กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค

(9) ขยายขอบเขตพัฒนาชนบทครอบคลุมทั่วประเทศ ประกอบด้วย เขตล้าหลัง

5,787 หมู่บ้าน เขตปานกลาง 35,514 หมู่บ้าน และเขตก้าวหน้า 11,612 หมู่บ้าน

3.3 แผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในช่วงแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เป็นยุคที่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเริ่มนำเอาแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยมีจุดเน้นและผลการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.3.1 จุดเน้น เป็นการพัฒนาที่มุ่งสู่เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ รักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาคและชนบท และพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจก้าวหน้าในภูมิภาค และยกระดับสู่นานาชาติ

(1) เน้นการรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพ

(2) เน้นการกระจายรายได้ และการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบท

(3) เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

(4) เน้นการพัฒนากฎหมายรัฐวิสาหกิจ และระบบราชการ

3.3.2 ผลของการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 7 ผลจากการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

(1) รายได้ต่อหัวเพิ่มถึง 28 เท่า จากแผนฯ 1 เป็น 77,000 บาท/ปี

(2) เศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ 8.1 ต่อปี เงินเฟ้อเฉลี่ย ร้อยละ 4.8

(3) ทุนสำรองสูงขึ้นไปถึง 38,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ
 สรุปลงจากการใช้แผน ฯ ฉบับที่ 1-7 (พ.ศ. 2504-2539) “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่
 ยั่งยืน” ส่งผลให้ประเทศก้าวเข้าสู่วิกฤติเศรษฐกิจ 2540 (ต้มยำกุ้ง)

4. การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ช่วงที่ 4

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติช่วงที่ 4 ประกอบด้วยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติฉบับที่ 8-12 (2540-2564) ซึ่งเป็นแผนพัฒนา ฯ ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง เน้นการมีส่วนร่วม โดยใช้
 เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคน จากการดำเนินการตามแผนพัฒนาฯ ในช่วงดังกล่าว สามารถสรุปผลการ
 ดำเนินงานของแต่ละแผน ฯ ดังต่อไปนี้

4.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นยุค “คนเป็น
 ศูนย์กลางการพัฒนา” เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญ กับการมีส่วนร่วม
 ของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนา
 ให้คนมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นการบูรณา
 การแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามใน
 ปีแรกของแผน ฯ ประเทศไทยต้องประสบวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็น
 อย่างมาก จึงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤติที่ก่อให้เกิดปัญหาการ
 ว่างงาน และความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

4.1.1 จุดเน้น โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และใช้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ
 โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดทำแผนใหม่เป็นแบบ “จากล่างขึ้นบน” บูรณาการแบบองค์รวม ไม่พัฒนา
 แยกส่วน ภาคประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนา และแปลงแผนสู่ปฏิบัติ โดยยึดหลักพื้นที่ ภารกิจและการมีส่วนร่วม
 โดยมุ่งเน้นให้มีการดำเนินการดังนี้

- (1) การพัฒนาศักยภาพของคน
- (2) การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน
- (3) การเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบทเพื่อ ยกกระดับคุณภาพ
 ชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง
- (4) การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต
- (5) การจัดหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (6) การพัฒนาประชาธิปไตย เป็นการพัฒนาภาครัฐให้มีสมรรถนะ และพันธกิจหลักในการ
 เสริมสร้างศักยภาพและสมรรถนะ ของคนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ
- (7) การบริหารจัดการเพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาฯ ไปดำเนินการ ให้เกิดผลในทาง
 ปฏิบัติด้วยแนวทางการแปลงแผนไปสู่การ ปฏิบัติ

4.1.2 ผลของการดำเนินการตามแผน ฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผน ฯ ฉบับที่ 8
 ในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินการส่งผลให้เกิดสภาวะทางเศรษฐกิจสรุปได้ดังนี้

- (1) การเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดปัญหาสถาบันการเงิน หนี้ต่างประเทศและ
 หนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น

(2) การปรับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 เนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในขณะนั้นพบว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่รุนแรง เศรษฐกิจส่งสัญญาณมีปัญหา การพัฒนากระจุกตัว มีปัญหาสังคม คุณภาพชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม จึงต้องปรับแผนเดิมโดยปรับกรอบเศรษฐกิจมหภาค ลดผลกระทบต่อคนและสังคม ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และปรับระบบบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับการรับมือกับปัญหาสถานะทางเศรษฐกิจในขณะนั้น

4.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

4.2.1 วัตถุประสงค์ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาไว้ดังนี้

- (1) เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน
- (2) เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่าง

รู้เท่าทันโลก

- (3) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ
- (4) เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพา

ตนเอง

4.2.2 จุดเน้น เป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซึ่งมีจุดเน้นสำคัญ คือ

(1) การเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ

- (2) การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก
- (3) การบรรเทาปัญหาสังคม
- (4) การแก้ปัญหาความยากจน

4.2.3 ผลของการดำเนินการตามแผน สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 ในการนำแผนพัฒนา ฯ ฉบับดังกล่าวมาใช้ส่งผลกระทบต่อสภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้น สรุปได้ดังนี้

- (1) นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้
- (2) คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งด้านสุขภาพ ยาเสพติด และการกระจายรายได้ เกิด

เหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549

4.2.4 กรอบการพัฒนามตามแผน ฯ ฉบับที่ 9 ภายใต้แผนพัฒนาดังกล่าวได้กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนามตามแผน ฯ ไว้ 2 ประการ ได้แก่

(1) กรอบแนวคิด 3 สังคมที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย (1) สังคมคุณภาพ (2) สังคมแห่งภูมิปัญญา การเรียนรู้ และ(3) สังคมสมานฉันท์ เอื้ออาทร

(2) กรอบแนวคิด 4 วัตถุประสงค์หลัก ประกอบด้วย (1) พัฒนาเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง (2) วางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน (3) การบริหารจัดการที่ดีทุกระดับ และ (4) แก้ไขปัญหาความยากจน

4.2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนา การพัฒนาตามแผนดังกล่าวกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 7 ด้าน ดังนี้

- (1) บริหารจัดการที่ดี
- (2) คน สังคม
- (3) ชนบท เมือง
- (4) ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
- (5) บริหารเศรษฐกิจส่วนรวม
- (6) เพิ่มสมรรถนะในการแข่งขัน
- (7) ความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยการมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหาอาชญากรรม

4.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เป็นแผนพัฒนาฯ ที่มุ่งสู่การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความสมดุลและมีความอยู่เย็นเป็นสุข เนื่องจากประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงยึดถือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการใน ทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง

4.3.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนา กรอบแนวคิดในการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้ยึดกระบวนทัศน์การพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 10 โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

(1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

(2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นฐานที่มั่นคงของประเทศ

(3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

(4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงบนฐานทรัพยากรและคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ

4.3.2 ผลของการดำเนินการตามแผนฯ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 10 การนำแผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าวมาใช้ส่งผลต่อสภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้น สรุปได้ดังนี้

(1) การเตรียมพื้นที่ใหม่ (SSB) เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม

(2) การเมือง เศรษฐกิจผันผวน สังคมแตกแยกความสามัคคี

(3) สภาพเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะถดถอย จากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

(4) การนำทุน 3 ด้านมาพิจารณา (ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ)

4.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามของประเทศไทย นำมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาฯ ภายใต้กรอบวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคงเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งประกอบด้วย 3 พันธกิจ 3 วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก 7 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

4.4.1 พันธกิจ มีทั้งหมด 3 พันธกิจ ได้แก่ การพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเป็นธรรมและ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์

4.4.2 วัตถุประสงค์ มีทั้งหมด 3 ได้แก่ เพื่อให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

4.4.3 เป้าหมายหลัก มีทั้งหมด 4 เป้าหมายหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งสมดุล ความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีหลักประกันสังคมที่ทั่วถึง และสังคมไทยมีความสุขอย่างมีธรรมาภิบาล

4.4.4 ยุทธศาสตร์ มีทั้งหมด 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุล อย่างสร้างสรรค์ (2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน (3) การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้ คุณธรรม (4) สังคม มั่นคงเป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทร (5) เน้นการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (6) มีความมั่นคงของพลังงานและอาหาร และ (7) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

จะเห็นได้ว่า แผนฉบับที่ 11 นั้น เน้นการ "ตั้งรับ" มากกว่า "รุก" โดยเน้นการป้องกันปัญหาจากวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพราะเราเพิ่งผ่านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจโลก และวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศมาหมาด ๆ

การเน้น "ภูมิคุ้มกัน" นั้นเป็นเพียงเป้าหมายขั้นต่ำเหมือนคนที่ปลอดภัย เพราะมีภูมิคุ้มกันโรค แต่ไม่ได้บอกว่าสุขภาพแข็งแรงมีกำลังวังชาติเพียงไร เชื่อว่าพวกเราไม่ได้ต้องการเพียงให้ประชาชนพอมีกินประชาชนควรจะมี "กินดีอยู่ดี" และมี "คุณภาพชีวิต" ที่ดีขึ้นกว่าเดิม อีกนัยหนึ่ง ผลโดยรวมประเทศไม่ควรจะมีสถานะเพียงเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศอาเซียนด้วยกันหรือเพียงแต่ดีกว่า พม่า ลาว กัมพูชา บัง แต่เราควรจะมี

ตั้งเป้าหมายให้ประเทศไทยมีความ "มั่งคั่ง" อยู่ในชั้นแนวหน้าของอาเซียน ที่จะแข่งขันกับประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ได้ และตัวอย่างที่ดี ๆ ของประเทศนอกอาเซียนอื่น ๆ เช่น เกาหลี และจีน เป็นต้น

4.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เกิดขึ้นภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2560-2579) เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ และมีเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งปรับโครงสร้างประเทศไทยไปเป็นไทยแลนด์ 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ เพื่อวางรากฐานการพัฒนาให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สรุปลงสาระสำคัญของแผนพัฒนาฉบับที่ 12 ซึ่งประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายหลัก และยุทธศาสตร์ที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.5.1 หลักการ โดยมีหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ซึ่งต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

4.5.2 วัตถุประสงค์ มีทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่

(1) เพื่อการวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

(2) เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

(3) เพื่อให้เศรษฐกิจที่เข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิม และขยายฐานใหม่โดยใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น

(4) เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

(5) เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ ทันท่วงที โปร่งใส และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา

(6) เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยการพัฒนาระดับภาคและเมืองเพื่อรองรับการพัฒนากระบวนทัศน์การผลิตและบริการเดิม และขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

(7) เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาคและนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

4.5.3 เป้าหมายหลัก เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงกำหนดเป้าหมายหลักไว้ทั้งหมด 6 เป้าหมาย ได้แก่ (1) คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ (2) ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง (3) ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ (4) ทunesทางธรรมชาติและคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ (5) มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย สังคมปลอดภัย สามัคคี สร้างภาพลักษณ์ดี และเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย และ(6) มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน

4.5.4 ยุทธศาสตร์ มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่ตรงกับยุทธศาสตร์ชาติ 6 ยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์เสริมอีก 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (2) ยุทธศาสตร์สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (3) ยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (4) ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งยั่งยืน (6) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพตมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย (7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ (8) ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม (9) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ (10) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

ยุทธศาสตร์ชาติ

จากวิกฤติการณ์ความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองหลังการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวต่อเนื่องมาสู่การรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรัฐประหารให้เหตุผลในการก่อรัฐประหารว่า นักการเมืองใช้นโยบายประชานิยมจนทำให้ชาติเสียหาย ยุทธศาสตร์ชาติจัดทำขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 หมวด 6 มาตรา 65 โดยตราเป็นพระราชบัญญัติยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 โดยมีภาพฝันของแผนพัฒนาประเทศ ที่จะกำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของภาครัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” หรือตามคติพจน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมีระยะเวลาบังคับถึง 20 ปี ตั้งแต่ปี 2561-2580 ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

บทสรุป

ประเทศไทยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่อเนื่องมาเป็นลำดับ โดยเริ่มจากการส่งออกข้าวตามสนธิสัญญาเบาริง ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช พ.ศ. 2475 ได้มีแนวคิดในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจโดยนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งต่อมาถูกกล่าวหาว่ามีเนื้อหาคล้ายกับระบบ

เศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์จึงไม่ได้นำมาใช้ จนกระทั่งภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประเทศกำลังพัฒนาทั้งในทวีปเอเชีย และอเมริกาใต้ ประสบปัญหาความยากจนและความล้าหลังทางเศรษฐกิจ ประกอบกับเกิดปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองระหว่างค่ายเสรีนิยมกับค่ายสังคมนิยม ประเทศต่าง ๆ เกิดความตื่นตัวที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ประเทศไทยก็ตระหนักถึงความจำเป็นดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2493 ตั้งสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ และเป็นทีปรึกษาของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน การคลัง และเศรษฐกิจโดยทั่วไป พร้อมทั้งได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการทำผังเศรษฐกิจของประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ธนาคารโลกได้ส่งคณะสำรวจเศรษฐกิจเข้ามาช่วยศึกษาข้อมูล และศึกษาวิจัยเศรษฐกิจของประเทศไทยร่วมกับนักวิชาการไทย จากผลการศึกษาดังกล่าวมีการเสนอข้อมูลวิเคราะห์ถึงสภาพ ปัญหาและแนวทางในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเห็นว่าควรเน้นการแข่งขันเสรี ในปี พ.ศ. 2502 รัฐบาลได้ดำเนินการออกพระราชบัญญัติพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และตั้งสำนักงานสภาพเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ หลังจากนั้นจึงได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) และดำเนินการจัดทำแผนพัฒนา ฯ สำหรับเป็นแนวทางการบริหารประเทศมาจนถึงปัจจุบัน

จากการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศไทยมีทิศทางในการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชัดเจน ถึงแม้จะเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของโลก เศรษฐกิจประเทศไทยมีการขยายตัวมาเป็นลำดับ จากการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละช่วงเวลาของการใช้แผนพัฒนา ฯ ดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้ ช่วงการใช้แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1-4 (พ.ศ. 2500-2520) เศรษฐกิจไทยจะพึ่งการส่งออกสินค้าเกษตร และรับช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5-6 (พ.ศ. 2520-2530) การส่งออกขยายตัวในอัตราสูง จึงถูกจัดให้เป็นยุคทองของการส่งออก ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7-8 (พ.ศ. 2530-2540) การส่งออกขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เศรษฐกิจขยายตัวจนเกิดภาวะฟองสบู่ จึงจัดให้เป็นยุคส่งออกถึงวิกฤตต้มยำกุ้ง ในช่วงการใช้แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8-9 (พ.ศ. 2540-2550) เป็นยุคปรับตัวเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ และช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10-11 (พ.ศ. 2551-2559) เป็นยุควิกฤตทางการเมืองและความแตกแยกของสังคมไทย ส่วนแผน ฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนที่อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”